

ZELFEVALUATIE ZIEKENHUIZEN TOONT NOODZAAK VAN STRUCTURELE KEUZES

Oncologie haalt minimumnormen nog niet

Eind 2012 presenteerde de Stichting Oncologische Samenwerking (Soncos) haar multidisciplinaire normen voor de oncologie. Uit een recente inventarisatie van IKNL blijkt dat veel ziekenhuizen (nog) niet aan alle normen voldoen. Ziekenhuizen zullen keuzes moeten maken en de normen moeten duidelijker geformuleerd worden.

De Soncos-normen hebben de oncologie flink in beweging gezet.^{1 2} Alleen al op basis van de volumennormen waren grote verschuivingen in het zorglandschap te verwachten: meer dan de helft van de ziekenhuizen moest bijvoorbeeld stoppen met operaties voor maagkanker (zie ook kader 'Scenario effect van volumennormen'), en wekdelenkanker en ook met complexe operaties voor baarmoederhalskanker.³ Slechts twee ziekenhuizen zouden op basis van hun volumes het

totale zorgpakket kunnen behouden. Een aantal instellingen is inmiddels inderdaad gestopt met bepaalde behandelingen, andere ziekenhuizen verbeteren hun infrastructuur.

Zorginfrastructuur

Volume vormt echter slechts één aspect van de Soncos-normen.⁵ Zo suggereren de resultaten van het Eureka-project dat (nog) hogere volumes niet per se samen gaan met betere uitkomsten van zorg, en ook andere onderzoekers wijzen op het belang van een goede 'infrastructuur'.⁶ De uitkomsten van een zelfevaluatie bieden nu, naast inzage in volumes, ook informatie over die zogenaamde 'zorginfrastructuur'. Hoewel de oncologie op een hoog niveau staat, zijn verbeterlagen in alle instellingen nodig, willen zij deze zorg blijven aanbieden. Voor de zelfevaluatie heeft IKNL begin 2013 de Soncos-normen vertaald naar een online vragenlijst en aangeboden aan alle ziekenhuizen in Nederland (exclusief de IKZ-regio). Meer dan de helft van de aangeschreven ziekenhuizen (63%; n=53) heeft hiervan gebruikgemaakt. Instellingen bepaalden zelf welke vragen/normen op hen van toepassing waren. Op basis van de resultaten stelde IKNL voor elk ziekenhuis een impactrapportage op met specifieke verbeterpunten.

Normen en knelpunten

Door de uitkomsten van deelnemende ziekenhuizen te aggregeren schetsen we een beeld van de oncologie, ingedeeld in zes rubrieken: Behandeling, Faciliteiten, Feedback/onderzoek, MDO (multidisciplinair overleg), Personeel/expertise en Volume (zie tabel 1 op blz. 2254).

Slechts twee ziekenhuizen zouden het totale zorgpakket kunnen behouden

Over alle Soncos-normen bezien valt op dat de oncologische infrastructuur in de breedte redelijk tot goed op orde is. Ook is duidelijk dat de universitaire centra en STZ-instellingen gemiddeld hoger scoren dan de overige algemene ziekenhuizen (zie figuur 1 op blz. 2254). De universitaire centra voldoen in het algemeen beter aan de volumennormen dan de niet-universitaire instellingen. Voor de overige algemene ziekenhuizen vormen de normen onder de rubriek Personeel/expertise en in iets mindere mate Feedback/onderzoek eveneens knelpunten. Dit laatste gaat om

SCENARIO

effect van volumenormen bij concentratie maag- en slokdarmkanker

Voor de chirurgische behandeling van maag- en slokdarmkanker waren de nieuwe volumenormen van elk twintig operaties per jaar al enige tijd aangekondigd.⁴ Deze hebben de afgelopen jaren daarom al geleid tot een sterke concentratie van zorg. Om een scenario te schetsen van mogelijke verschuivingen in het ziekenhuislandschap is op basis van gegevens in de Nederlandse kankerregistratie bekeken hoe ziekenhuisvolumes zich over de jaren 2011–2012 verhielden tot de normen. Hiermee laten we niet alleen zien hoeveel instellingen wel of niet voldoen, maar geven we ook een schatting van het aantal ziekenhuizen dat in Nederland kan overblijven bij strikte handhaving van de normen. Dit is hieronder per provincie weergegeven.

Maagkanker

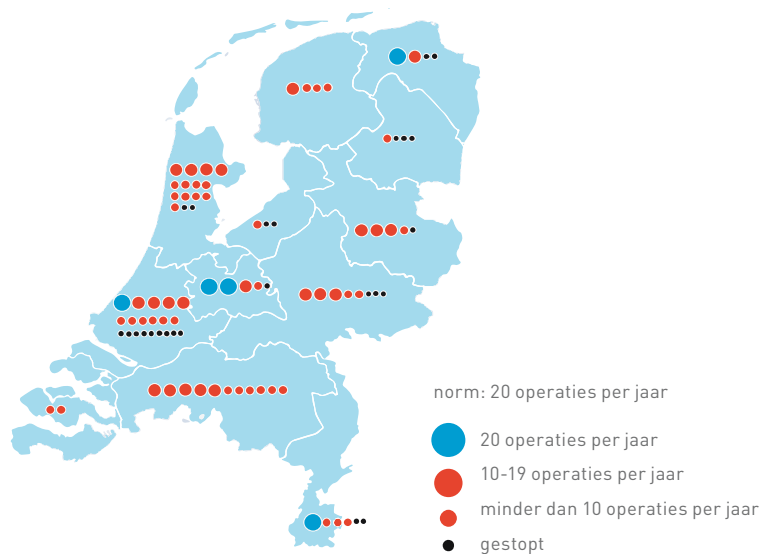
In 2011–2012 voldeed nog 31 procent van de ziekenhuizen aan de aanvankelijk gestelde volumenorm van tien maagoperaties vanwege maagkanker per jaar. Als we de voor 2013 gestelde ophoging van het vereiste aantal maagoperaties projecteren op deze jaren blijkt dat slechts 8 procent aan de norm van twintig operaties zou voldoen (5 van de 65 instellingen). De overige ziekenhuizen waren dit jaar dus genooddacht maatregelen te treffen. Tijdens deze periode zijn 25 ziekenhuizen gestopt met dergelijke operaties. Daarmee zorgt de volumenorm voor maagkanker voor het sterkste concentrerende effect.

Slokdarmkanker

De voor slokdarmkanker gestelde volumenorm staat sinds begin 2011 op twintig operaties per jaar. In de periode 2011–2012 zijn vijf ziekenhuizen gestopt met slokdarmoperaties. Van de overgebleven instellingen voldeed driekwart aan de norm (18 van de 24).

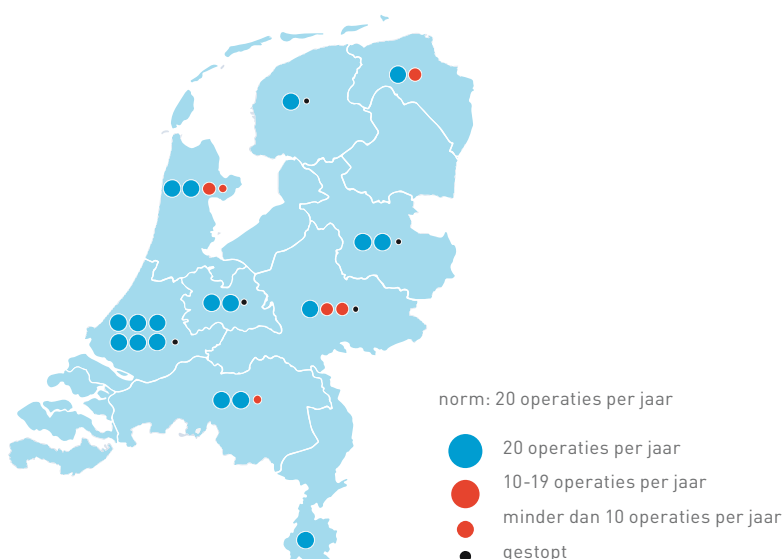
Maag- én slokdarmkanker

Bij voorkeur vinden maagoperaties plaats in ziekenhuizen die ook slokdarmoperaties uitvoeren, aldus de beroepsgroep.⁴ Om dit gewenste scenario te realiseren is een vergaande herschikking van het zorglandschap nodig: op basis van de periode 2011–2012 zouden slechts twee instellingen aan beide volumenormen voldoen. Naar verwachting zullen de cijfers over 2013 daarom een verdere concentratie van zorg laten zien.

Voorbeeld:

In de provincie Utrecht haalden drie ziekenhuizen tijdens de periode 2011–2012 de toen geldende norm van tien maagkankeroperaties. Eén ziekenhuis voerde minder dan tien operaties uit, en één ziekenhuis is tijdens deze jaren gestopt met maagoperaties. Bij projectie van de norm van twintig operaties op dezelfde periode zouden twee ziekenhuizen voldoen; de overige twee instellingen zouden, als zij gezamenlijk voldoende operaties uitvoeren, bijvoorbeeld tot samenwerkingsafspraken kunnen komen.

Voorbeeld:

In de provincie Utrecht voerden nog maar twee ziekenhuizen slokdarmoperaties uit, en beide haalden de norm van twintig operaties.

Tabel 1 Indeling normen in rubrieken

Rubriek	Voorbeelden normen
behandeling	beschikbaarheid van behandelmogelijkheden, doorlooptijden
faciliteiten	beschikbaarheid apparatuur, pathologie-onderzoek, vastlegging van afspraken in SLA (service level agreements)
feedback/onderzoek	deelname aan audits, deelname aan en uitvoering van wetenschappelijk onderzoek
MDO	bespreking van alle patiënten, deelname door alle betrokken disciplines
personeel/expertise	aantoonbare expertise van professionals, aanwezigheid van medewerkers met specifieke aantekeningen
volume	jaarlijkse operatie- en behandelvolumes

de deelname aan wetenschappelijk onderzoek, met een door Soncos voorgestelde deelname van ten minste drie klinische trials per jaar.

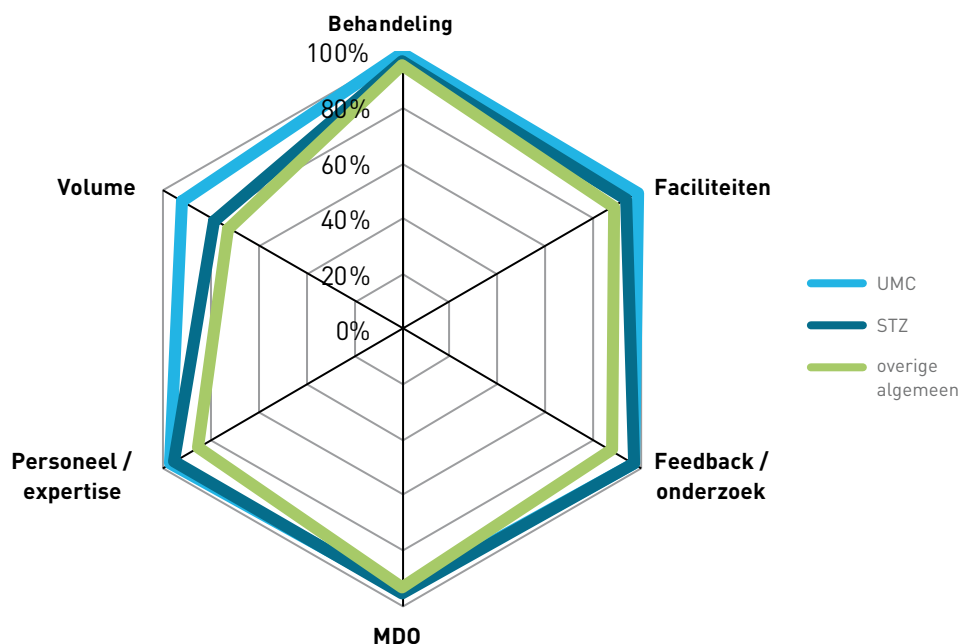
Een opvallend knelpunt vormen de beschikbaarheid van voldoende gespecialiseerde professionals en op bepaalde, gespecialiseerde gebieden de gevraagde expertise.

Als het gaat om de klinische verpleegafdeling heeft 27 procent van de universitaire centra en overige algemene ziekenhuizen onvoldoende verpleegkundigen

met een aantekening oncologie. Verder heeft 12 procent van alle ziekenhuizen geen verpleegkundig specialist beschikbaar voor poliklinische en klinische patiënten. Eveneens een groot probleem vormt het aantal medisch oncologen met specifieke expertise op minder vaak voorkomende deelgebieden van de oncologie. En van de algemene ziekenhuizen geeft circa 80 procent aan niet te beschikken over twee gynaecologen met aandachtsgebied gynaecologische oncologie. De bevindingen per kankersoort beves-

tigen het algemene beeld. Universitaire centra en STZ-instellingen scoren gemiddeld beter dan de overige algemene ziekenhuizen, maar geen enkel ziekenhuis voldoet aan alle normen. Het grootste knelpunt vormen de formele samenwerkingsafspraken tussen instellingen in de vorm van service level agreements. Nagenoeg bij alle kankersoorten heeft 21 tot 67 procent van de ziekenhuizen geen formele samenwerkingsafspraken. De overige meest voorkomende knelpunten zijn weergegeven in tabel 2.

1 Gemiddelde score over alle Soncos-normen

Het spindialdiagram toont de gemiddelde score over alle normen per rubriek per ziekenhuistype. De universitaire centra voldoen bijvoorbeeld gemiddeld aan 92 procent van alle volumennormen, terwijl dit voor STZ-ziekenhuizen

79 procent is en voor de overige algemene ziekenhuizen 73 procent. Wat betreft alle normen voor voldoende personeel en expertise is de verdeling respectievelijk 97, 96 en 85 procent.

Tabel 2 Grootste knelpunten per kankersoort

Kankersoort	Grootste knelpunten	Ziekenhuizen waarbij dit een knelpunt is (%)
darmkanker	volume van het aantal rectumoperaties	21%
slokdarmkanker*	aanwezigheid van casemanager in multidisciplinair overleg	18%
maagkanker	volume van het aantal maagoperaties	35%
alvleesklierkanker*	aanwezigheid van specialist diëtetiek in multidisciplinair overleg	39%
leverchirurgie*	voldoende gespecialiseerde chirurgen	13%
	volume van het aantal leveroperaties	13%
endocriene tumor	volume van het aantal bijnieroperaties	62%
neuro-endocriene tumor	voldoende gespecialiseerde MDL-artsen	41%
wekedelenkanker	volume van operaties vanwege wekedelentumor	36%
melanoom*	volume van het aantal uitgebreide lymfeklieroperaties	93%
longkanker	voldoende gespecialiseerde chirurgen	14%
nierkanker	volume van het aantal vanwege nierkanker behandelde patiënten	61%
prostaatkanker (NVU)	volume van het aantal radicale prostaatoperaties	27%
zaadbalkanker	volume van het aantal behandelde patiënten	58%
baarmoederhalskanker	aanwezigheid van case-manager in multidisciplinair overleg	25%
eierstokkanker	volume van het aantal debulkingsoperaties	48%
baarmoederkanker	aanwezigheid van case-manager in multidisciplinair overleg	20%
schaamlipkanker	aanwezigheid van case-manager in multidisciplinair overleg	12%

Minimumnormen

Het is opvallend dat geen van de deelnemende ziekenhuizen aan alle Soncos-normen voldoet, vooral omdat het minimumnormen zijn.

De uitkomst laat in elk geval zien dat weinig ziekenhuizen de infrastructuur hebben om de oncologische zorg in de volle breedte aan te bieden. Dit geldt vooral voor de minder vaak voorkomende aandoeningen, waarbij bundeling van expertise nodig is.

De Inspectie voor de Gezondheidszorg en Zorgverzekeraars Nederland (ZN) hebben, in overleg met Soncos, ziekenhuizen minimaal een jaar de tijd (dus in ieder geval tot 2014) gegeven om hun zaken op orde te krijgen. ZN heeft bij de zorginkoop voor 2014 aangegeven ziekenhuizen nog niet af te wijzen als ze niet aan alle Soncos-normen voldoen. Wel zullen zij voor 2015 nadrukkelijk het gesprek aangaan met de ziekenhuizen die niet aan alle normen voldoen. ZN publiceert overigens later op basis van een eigen inventarisatie op minimumkwaliteitsnormen.nl

op welke punten ziekenhuizen aan deze nieuwe normen voldoen.

Inmiddels zijn instellingen druk in de weer met verbeteringen. Sommige knelpunten zijn daarbij goed op te lossen. Uit een rondgang langs ziekenhuizen blijkt dat afspraken tussen ziekenhuizen bijvoorbeeld weliswaar wel mondeling zijn gemaakt, maar dat vaak niet duidelijk is hoe ze geformaliseerd kunnen worden en aan welke voorwaarden dergelijke overeenkomsten moeten voldoen.

Samenhang

Uniek is dat Soncos niet alleen volumenormen heeft gesteld, maar dat ook eisen zijn gesteld aan de infrastructuur. Want juist die combinatie gekoppeld aan transparantie van de uitkomsten van zorg leidt tot een daadwerkelijke en continue verbetering van de kwaliteit van de zorg. IKNL doet dat bijvoorbeeld met behulp van de gegevens uit de Nederlandse kankerregistratie, aangevuld met andere registraties.

De normen zelf worden jaarlijks kritisch

tegen het licht gehouden. Daarnaast nodigen de resultaten van de evaluatie uit tot nadenken over een ander type normstelling. De huidige normen zijn nog vooral gericht op individuele instellingen. Maar de Soncos-normen bieden genoeg aanknopingspunten voor een integrale en dus ziekenhuisoverstijgende benadering van oncologische zorg. Zo kunnen knelpunten in beschikbaarheid van apparatuur en gekwalificeerd personeel soms worden opgelost binnen samenwerkingsverbanden als *managed clinical networks*.⁷ Door de samenhang in de zorg een plaats te geven, bijvoorbeeld met ketennormen, geven we de oncologie een nieuwe impuls. ■

contact

e.vanrooij@iknl.nl
cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld

web

Meer MC-artikelen over dit onderwerp vindt u bij dit artikel via medischcontact.nl/artikelen.